

РОЗДІЛ 5. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ
І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКАКОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ
В КОНТЕКСТІ ЗМІЦНЕННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
THE BLACK SEA REGION'S COMPETITIVENESS
IN THE CONTEXT OF ITS ECONOMIC SECURITY'S STRENGTHENING

У статті розглядаються теоретико-методологічні підходи до дослідження сутності понять «конкурентоспроможність регіону», «економічна безпека регіону» та «зовнішньоекономічна безпека регіону». Особливий наголос зроблено на розгляді двох підходів до трактування терміну «конкурентоспроможність регіону». Узагальнено ключові завдання політики забезпечення економічної безпеки та конкурентоспроможності. Здійснено обґрунтування методики оцінювання складових економічної безпеки регіону в контексті підвищення його конкурентоспроможності. Проаналізовано міжнародну конкурентоспроможність Причорноморського регіону. Здійснено оцінювання зовнішньоекономічної безпеки Причорноморського регіону відповідно до компонентів його конкурентоспроможності. Проведена діагностика економічної безпеки областей Причорноморського регіону за основними параметрами їх соціально-економічного розвитку, що дало змогу здійснити відповідний компаративний аналіз за рівнем економічної безпеки.

Ключові слова: конкурентоспроможність регіону, міжнародна конкурентоспроможність, Причорноморський регіон, економічна безпека регіону, зовнішньоекономічна безпека, бальна оцінка економічної безпеки регіону.

The paper deals with theoretical and methodological approaches to the study of the term of "regional competitiveness", "regional economic security" and "regional external economic security" concepts. Special emphasis is placed on the consideration of two approaches of "regional competitiveness". The key tasks of the policy of ensuring economic security and competitiveness are summarized. The method of assessing the components of economic security of the region in the context of increasing its competitiveness has been substantiated. The international competitiveness of the Black Sea region was analyzed. An evaluation of the foreign economic security of the Black Sea region was carried out in accordance with the components of its competitiveness. In the paper was stated that an important factor in ensuring the foreign economic security's appropriate level of domestic regions in the process of European integration, along with the sectoral structure of the regional economy, is the scientific and technological component, which determines the structure and level of science-intensive exports, the degree of import and technological dependence of the region. Mykolaiv Oblast currently has the highest degree of foreign economic security among the regions of the Black Sea Region, as all indicators for the foreign economic component are more than 1. Diagnostics of the economic security of the regions of the Black Sea region according to the main parameters of their socio-economic development was carried out, which made it possible to carry out an appropriate comparative analysis according to the level of economic security. The given analysis of the level of economic security and assign regions to the following groups: regions with a relatively high level of economic security, which are mainly resource-extracting and export-oriented (Odesa region); regions with a pre-crisis level of security (Mykolaiv region); regions with a critical level of economic security (Kherson region). According to the average value, the Black Sea region itself belongs to the region with a pre-crisis level of economic security. The sum of his points was 275.

Key words: the region's competitiveness, international competitiveness, Black Sea region, the region's economic security, foreign economic security, point assessment of economic security of the region.

УДК 339.9:332.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.76-21>

Гусенко О.С.

старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин Одеський національний економічний університет

Husenko Olha

Odessa National University of Economics

Постановка проблеми. Підвищення конкурентоспроможності регіонів України є неодмінною передумовою забезпечення її економічної безпеки та зовнішньоекономічної безпеки, як однієї з її складових. Умови регіонального розвитку в Україні суттєво змінилися за останні десятиріччя під впливом загальносвітових тенденцій, що характеризуються підвищенням відкритості національних економічних систем, інтенсифікацією руху товарів, капіталу та посиленням локалізації економічної активності. Дія цих чинників зумовила зростання нерівномірності регіонального розвитку і, відповідно, поглиблення територіальних диспропорцій. Поряд із зовнішніми чинниками територіаль-

ної асиметричності важливого значення сьогодні набувають виклики сучасної адміністративно-фінансової реформи, яка вимагає швидких і водночас виважених управлінських рішень з боку центральних, регіональних та місцевих органів влади та місцевого самоврядування. За цих умов регіони України мають зберегти та ефективно використати свій ресурсний потенціал задля забезпечення їх конкурентоспроможності в національній та світовій економіці.

Аналіз досліджень, проведених вітчизняними та іноземними науковцями вказує на існування достатньо різноманітних підходів до дослідження різних аспектів підвищення конкурентоспромож-

ності та зовнішньоекономічної безпеки регіонів. У зв'язку з відсутністю єдиного понятійного апарату та методології дослідження доцільним є визначення проблем підвищення конкурентоспроможності регіонів України, зокрема Причорноморського регіону, в контексті зміцнення їх зовнішньоекономічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням проблематики визначення конкурентоспроможності регіонів України та зовнішньоекономічної безпеки, займалися такі українські та іноземні вчені-економісти, серед яких особливо доцільно виокремити З. Варналія, В. Гейця, Л. Григорову-Беренду, Б. Губського, Р. Білика, В. Антошкіна, А. Архіпова, І. Єресько, Л. Ковальську, М. Портера, О. Алімова, Г. Антонюк, Т. Праченко та інших.

Постановка завдання. Головною метою статті є аналіз конкурентоспроможності Причорноморського регіону в контексті зміцнення його зовнішньоекономічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Прогресивне посилення тенденцій глобалізації обумовлює формування нової парадигми регіонального розвитку, яка ґрунтується на створенні умов для саморозвитку територій, ефективному використанні їх конкурентних переваг, що потребує більш глибокого осмислення концепції конкурентоспроможності регіону. У цьому контексті першочерговим завданням видається здійснення ґрунтового аналізу терміну «конкурентоспроможність регіону» як складного та багатофакторного поняття сучасної економічної науки.

У науковій думці сформувалося два підходи до трактування терміну «конкурентоспроможність регіону». Згідно з першим підходом, регіональна конкурентоспроможність розглядається науковцями як агрегований показник конкурентоспроможності локальних фірм. Слід припустити, що виникнення першого підходу до розгляду аналізованої категорії значною мірою було обумовлено поглядами першодослідників, зокрема, М. Портера, який розглядав конкурентоспроможність як характеристику діяльності підприємства у нових умовах ринку [1]. Другий підхід передбачає розгляд категорії «конкурентоспроможність регіону» як похідної функції від показника макроекономічної, тобто національної, конкурентоспроможності. Згідно з цим підходом конкурентоспроможність регіону розуміється як здатність регіональної економічної системи оптимізувати локальні ресурси для того, щоб успішно конкурувати на національному та міжнародному ринках та адекватно й оперативно реагувати на зміни, що відбуваються на цих ринках [2, с. 17; 3, с. 119; 4, с. 6].

Агрегуючи результати напрацювань попередніх дослідників, сформулюємо визначення аналізованого терміну: конкурентоспроможність регіону – це позиція регіону у міжнародному рей-

тингу за результатами реалізації його конкурентних переваг, обумовлених економічними, політичними, соціальними факторами, а також факторами інновацій.

Система забезпечення економічної безпеки та підвищення конкурентоспроможності будь-якого об'єкта, у тому числі й регіонів, передбачає перш за все створення відповідних (сприятливих) соціально-економічних передумов. У цьому контексті варто зазначити, що актуальність дослідження в цьому напрямі постала в Україні не тільки разом із розпадом Радянського Союзу і формуванням незалежної держави, а з початком повномасштабної воєнної агресії Росії 24 лютого 2022 року набула особливої гостроти.

Наразі науковці і фахівці-практики наводять численні визначення економічної безпеки. Так, Шлемко В. та Бінко І. визначають економічну безпеку як стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і здатний задовольнити потреби особи, сім'ї, суспільства, держави [5, с. 23]. Жаліло Я. акцентує увагу на тому, що економічна безпека це складна багатофакторна категорія, що характеризує спроможність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб населення країни, протистояння дестабілізуючому впливу внутрішніх і зовнішніх чинників, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання [6, с. 62]. Варналій З. визначає економічну безпеку як складне полісистемне явище, генезис і розвиток якого зумовлені об'єктивною необхідністю забезпечувати відтворення національної економіки в умовах внутрішніх та зовнішніх загроз і небезпек [7, с. 75].

Узагальнюючи наведені трактування, необхідно зауважити, що різноманітність визначень категорії «економічна безпека» свідчить про її складність та багатогранність. Усі дефініції збігаються в одному – забезпечення економічної безпеки є гарантуванням державної незалежності, умовою сталого розвитку й основою підвищення рівня якості життя населення. Економічна безпека є індикатором рівня ефективності функціонування структурних елементів, даючи змогу виявляти загрози і запобігати небезпеці завдання збитків економічній

Економічна безпека та конкурентоспроможність регіону явища і категорії тісно пов'язані. Відтак, їх сутність якнайповніше розкривається через окреслення основних блоків проблем, серед яких ті, що пов'язані зі [8, с. 97–98]:

- збереженням і підтримкою господарської системи;
- перетворенням відносин власності;
- підтримкою функціонування економіки у надзвичайних ситуаціях;

– економічними проблемами взаємодії із зовнішнім світом.

Саме на вирішення таких проблем і покликана система забезпечення та розробка політики економічної безпеки та конкурентоспроможності регіональних економік.

Причорномор'я завжди займало надзвичайно важливе місце на межі євразійських цивілізацій, постійно виконувало роль значного геополітичного регіону. В цьому регіоні виникла найбільша в Східній Європі концентрація морських торгових портів, що забезпечує Україні динамічні зовнішньоторговельні зв'язки з багатьма державами. Близькість регіону до європейського та близькосхідного ринків, існування відносно розвинутої соціально-виробничої інфраструктури створюють передмови для розвитку відкритої економіки. До Причорноморського в Україні належать тимчасово окупована Автономна Республіка Крим та м. Севастополь, Одеська, Миколаївська та Херсонська області [9, с. 54]. Оскільки статистичні дані щодо АР Крим та м. Севастополь Державною службою статистики України не надаються, то в розрахунок ми беремо тільки Одеську, Миколаївську та Херсонську області.

Причорноморський регіон характеризується політичною та економічною нестабільністю, поси-

ленням деструктивних впливів транснаціональних загроз, що перешкоджає реалізації інтеграційних проектів та розвитку міжнародної співпраці. У просторі регіону мають місце негативні тенденції та процеси, що гальмують його економічний розвиток і створюють низку загроз у сфері міжнародної і регіональної безпеки.

Важливість Причорноморського регіону, де перетинаються різноманітні інтереси регіональних і глобальних акторів, зокрема пов'язаних із забезпеченням транспортування енергетичних, сировинних і товарних ресурсів, стали об'єктивним фактором, що сприяв посиленню економічної конкуренції та геополітичного суперництва між ними.

Оцінимо конкурентоспроможність Причорноморського регіону з точки зору зміцнення його зовнішньоекономічної безпеки за такими показниками:

- індекс питомої ваги експорту регіону в обсязі загального експорту України (K_{num});
- індекс питомої ваги експорту регіону в країні далекого зарубіжжя в загальному експорті регіону, оскільки так як реалізація продукції в більш розвинені країни свідчать про рівень розвитку техніки і технологій, що дозволяє задовільнити високі потреби покупців ($K_{ек}$);

Таблиця 1

Оцінка конкурентоспроможності Причорноморського регіону з точки зору посилення його зовнішньоекономічної безпеки у 2016–2020 рр.

Показники	Індекс питомої ваги експорту регіону в обсязі загального експорту України	Індекс питомої ваги експорту регіону в країні далекого зарубіжжя*	Індекс коефіцієнта покриття експортом імпорту	Індекс темпу зростання прямих іноземних інвестицій в регіон
Одеська область				
2016	0,93	1,04	0,69	1,09
2017	0,92	0,93	0,7	1,093
2018	0,78	0,9	0,61	1,15
2019	0,61	1,01	0,41	1,22
2020	0,615	0,93	0,35	1,2
Миколаївська область				
2016	1,01	1,01	0,87	1,15
2017	0,97	1,05	0,872	1,24
2018	0,98	0,88	1,02	1,2
2019	0,95	1,021	0,78	1,32
2020	1,01	1,09	1,02	1,71
Херсонська область				
2016	1,08	1,07	0,87	1,34
2017	1,07	1,15	0,85	1,26
2018	0,91	1,06	0,48	1,43
2019	0,85	0,916	0,39	1,24
2020	0,91	0,917	0,51	1,58

Примітка: 2015 рік є базисним; *під країнами далекого зарубіжжя маються на увазі країни Азії, Африки, Америки, Австралії та Океанії

Джерело: розраховано автором за [10; 11; 12]

– індекс коефіцієнта покриття експортом імпорту, який відображає збалансованість зовнішньої торгівлі регіону ($K_{пок}$);

– індекс темпу зростання прямих іноземних інвестицій в регіон ($K_{ПІІ}$).

Розрахунок інтегрального показник конкурентоспроможності Причорноморського регіону (див. табл. 2) здійснюється за формулою:

$$I_{МК} = \sqrt[4]{K_{ПІІ} K_{пок} K_{ек} K_{ПІІ}} \quad (1)$$

Отже, як можна побачити з даних табл. 2. інтегральний показник конкурентоспроможності Причорноморського регіону має тенденцію до зменшення, якщо у 2016 році він був більше за 1, то у 2020 склав 0,93.

Результати проведеного дослідження свідчать, що конкурентоспроможність регіону обумовлюється його здатністю виробляти конкурентоспроможну продукцію та поставляти її на зовнішні ринки, що в свою чергу сприятиме посиленню зовнішньоекономічної безпеки регіону.

Для аналізу економічної безпеки Причорноморського регіону пропонується використовувати систему показників за певними компонентами (див. табл. 3), яка складається з 5 груп, що якісно та кількісно характеризують стан безпеки, а їх аналіз в динаміці дасть змогу виділити найбільш загрозливі тенденції та сформувати ефективні напрями протидії виникнення загрозам та їх мінімізації в межах реалізації регіональної політики.

Згідно з даними, наданими у табл. 3, ми можемо побачити, що найвищий ступінь зовнішньоекономічної безпеки серед областей Причорноморського регіону наразі має Миколаївська область, оскільки усі показники за зовнішньоекономічною компонентою перевищують 1.

Для комплексного оцінювання стану економічної безпеки Причорноморського регіону застосуємо метод бальної оцінки за обраними компонентами. З огляду на сумарний рейтинг показників доцільно застосувати наступну градацію рівнів безпеки (оцінюючи кожний показник від 25 до 75 балів):

– I клас безпеки – високий рівень (100–150 балів);

– II клас безпеки – нормальний рівень (151–230 балів);

– III клас безпеки – передкризовий рівень (231–250 балів);

– IV клас безпеки – критичний рівень (251–300 балів).

– 25 балів присвоюємо, якщо показник відноситься до I класу, 50 – II класу, 75 балів – до I класу та 100 балів – до IV класу.

У підсумку за проведеними розрахунками отримані бальні оцінки рівня економічної безпеки областей Причорноморського регіону, які представлені у табл. 4.

Проведена діагностика економічної безпеки областей Причорноморського регіону за основними параметрами їх соціально-економічного розвитку дала змогу здійснити відповідний компаративний аналіз за рівнем економічної безпеки та віднести області до таких груп:

– регіони з відносно високим рівнем економічної безпеки, які в основному є ресурсно-добувними та експортно-орієнтованими (Одеська область);

– регіони з передкризовим рівнем безпеки (Миколаївська область);

– регіони з критичним рівнем економічної безпеки (Херсонська область).

Сам Причорноморський регіон згідно із середнім значенням відноситься до регіону з передкризовим рівнем економічної безпеки. Сума його балів склала 275.

Наразі сталому рівню економічної безпеки Причорноморського регіону перешкоджають загальнонаціональні проблеми: воєнна агресія РФ; блокування морських портів регіону; відсутність національної експортної стратегії; неефективна державна підтримка експортерів; недостатній рівень доступу української продукції до зовнішніх ринків; недостатня ефективність і координованість залучення та використання зовнішньої допомоги, інші політичні та економічні ризики [14, с. 14].

Таблиця 2

Інтегральний показник конкурентоспроможності Причорноморського регіону з точки зору посилення його зовнішньоекономічної безпеки у 2016–2020 роках

Роки	Інтегральний показник конкурентоспроможності Одеської області	Інтегральний показник конкурентоспроможності Миколаївської області	Інтегральний показник конкурентоспроможності Херсонської області	Інтегральний показник конкурентоспроможності Причорноморського регіону
2016	0,92	1,005	1,08	1,002
2017	0,9	1,02	1,07	0,99
2018	0,84	1,01	0,9	0,92
2019	0,74	0,99	0,78	0,84
2020	0,7	1,17	0,905	0,93

Джерело: розраховано автором за табл. 1

Оцінювання економічної безпеки Причорноморського регіону за компонентами його конкурентоспроможності у 2020 році

Групи факторів	Показники	Одеська область	Херсонська область	Миколаївська область
Фінансово-економічна компонента	Питома вага ВРП в ВВП України, %	5,22	1,62	2,29
	Оборот роздрібної торгівлі в регіоні, млн. грн.	88061,4	25388,6	26764,3
	Обсяг реалізованої промислової продукції, млн. грн.	70437,6	32722,4	62255,9
Соціальна компонента	Середня чисельність населення, осіб	2372669	1022310	1114128
	Міждержавний міграційний приріст (скорочення), осіб	5131	-1799	-1336
	Рівень безробіття, у %	7,3	11,5	11,0
	Середньомісячна заробітня плата, грн. на 1 шт. працівника	10336	9354	11414
	Індекс споживчих цін, %	104,4	105,6	104,9
Зовнішньоекономічна компонента	Індекс обсягу зовнішньоторговельного обігу регіону на душу населення регіону	1,02	0,23	2,03
	Індекс обсягу зовнішньоторговельного обігу регіону на душу економічно активного населення регіону	1,02	0,24	1,50
	Індекс частки зовнішньоторговельного обігу регіону в ВРП	0,85	0,32	2,04
Інноваційно-інвестиційна компонента	Індекс капітальних інвестицій, %	72,7	32,7	52,0
	Частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %	1,3	1,9	2,4
	Витрати на наукові дослідження, млн. грн.	317,4	81,6	301,1
Інформаційна компонента	Кількість абонентів Інтернету, тис. осіб	1103,5	91,8	161,6
	Обсяг реалізованих послуг у сфері телекомунікацій та поштового зв'язку, тис. грн.	1379830,6	329985,1	417668,3
	Кількість абонентів багатоканального платного телебачення, тис. осіб	78,1	15,3	47,8

Джерело: розраховано автором за [10; 11; 12; 13]

Таблиця 4

Бальні оцінки рівня економічної безпеки Причорноморського регіону у 2020 р.

Області Причорноморського регіону	Бальна оцінка за показниками					Σ балів
	Питома вага ВРП в ВВП України	Рівень безробіття	Індекс обсягу зовнішньоторговельного обігу регіону на душу економічно активного населення регіону	Частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції	Кількість абонентів Інтернету	
Миколаївська	50	75	25	50	75	275
Одеська	25	25	25	50	25	150
Херсонська	75	75	100	50	100	400
Середнє значення Причорноморського регіону						275

Джерело: складено автором

Висновки з проведеного дослідження. У підсумку необхідно зазначити, що області Причорноморського регіону достатньо виразно диференційовані за глибиною соціально-економічного розвитку, забезпеченістю фінансовими ресурсами та залежністю від зовнішньої торгівлі товарами та послугами, рівнем безробіття, наявним інноваційно-інвестиційним потенціалом. Проведений аналіз економічної безпеки регіонів відповідно до запропонованої системи показників дав також змогу чітко ідентифікувати розбіжності щодо рівня економічної безпеки областей (з відносно високим та стабільним рівнем економічної безпеки, з передкризовим та критичним рівнем безпеки).

Також необхідно зазначити, що застосування обраної методики визначення рівня економічної безпеки регіону дає можливість ідентифікувати її стан для Причорноморського регіону, визначити першочергові загрози для подальшого розроблення заходів щодо їхнього пом'якшення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Porter M., Ketels C. *Competitiveness: Moving to the Next Stage*. DTI Economics Paper 3. London : Department of Trade and Industry. 2003. URL: <https://members.weforum.org/pdf/GCR08/Chapter%201.2.pdf> (дата звернення: 01.07.2022).
2. Алимов О. М., Ємченко В. Н. Конкуренентоспроможність національної економіки. НАН України. Київ : Ін-т економіки. 2019. 59 С.
3. Антонюк Г. Я. Теоретико-методологічні основи дослідження конкурентоспроможності регіону. *Наук. пр. ЧДУ ім. П. Могили. Серія: Економіка*. 2007. Вип. 59. Т. 72. С. 118–124.
4. Філонич В.С., Праченко Т.О, Носирев О.О. Фактори та передумови формування конкурентоспроможності регіонів. *Вісник Міжнародного Слов'янського університету*. Харків. 2008. Том 11. № 1. С. 5–9.
5. Шлемко В. Т., Білько І. Ф. Економічна безпека України: сутність і напрями забезпечення : монографія. Київ: НІСД. 1997. 144 с.
6. Жаліло Я. А. (2003) Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика : монографія. Київ: НІСД. 2003. С. 62.
7. Варналій З. С., Буркальцева Д. Д., Саєнко О. С. (2011) Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : монографія. Київ : Знання України, 2011. 299 с.
8. Білик Р. Р. (2015) Інституціональне забезпечення економічної безпеки регіонів України. *Економіка і регіон*. 2015. № 4 (53). С. 96–102.
9. Ступчук С. М., Лабунець В. О. Рівень конкурентоспроможності Причорноморського регіону України в умовах глобалізації та євроінтеграції світових процесів. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 28 (2). С. 54. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/28_2_2018/13.pdf (дата звернення: 03.07.2022).
10. Офіційний сайт Головного управління статистики в Миколаївській області. URL:

<http://www.mk.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.07.2022).

11. Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області. <http://www.od.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 01.07.2022).

12. Офіційний сайт Головного управління статистики в Херсонській області. URL: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.07.2022).

13. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.07.2022).

14. Назарова Л. В., Огієнко А. В. Перспективи Причорноморського регіону на світових товарних ринках. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 25 (2). С. 14.

REFERENCES:

1. Porter M., Ketels C. (2003) *Competitiveness: Moving to the Next Stage*. DTI Economics Paper 3. London: Department of Trade and Industry. Available at: <https://members.weforum.org/pdf/GCR08/Chapter%201.2.pdf> (accessed 01.07.2022).
2. Alymov O. M., Yemchenko V. N. (2001) *Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky [Competitiveness of the national economy]*. National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv: Institute of Economics. 59 p.
3. Antoniuk H. Ya. (2007) *Teoretyko-metodolohichni osnovy doslidzhennia konkurentospromozhnosti rehionu [Theoretical and methodological foundations of the study of the competitiveness of the region]*. *Nauk. pr. ChDU im. P. Mohyly. Serii: Ekonomika*, vol. 59, pp. 118–124.
4. Filonych V. S., Prachenko T. O., Nosyriev O. O. (2008) *Faktory ta peredumovy formuvannia konkurentospromozhnosti rehioniv [Factors and prerequisites for the formation of regional competitiveness]*. *Visnyk Mizhnarodnoho Slovianskoho universytetu*, vol. 11, no. 1, pp. 5–9.
5. Shlemko V. T., Binko I. F. (1997) *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: sutnist i napriamky zabezpechennia: monohrafiia [Economic security of Ukraine: essence and directions of provision: monograph]*. Kyiv: NISD., 144 p.
6. Zhalilo Ya. A. (2003) *Ekonomichna stratehiia derzhavy: teoriia, metodolohiia, praktyka [Economic strategy of the state: theory, methodology, practice]*. Kyiv: NISD, p. 62.
7. Varnalii Z. S., Burkaltseva D. D., Sayenko O. S. (2011) *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: problemy ta priorytety zmitsnennia [Economic security of Ukraine: problems and priorities of strengthening]*. Kyiv.: Knowledge of Ukraine, 299 p.
8. Bilyk R. R. (2015) *Instytutsionalne zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky rehioniv Ukrainy [Institutional support of the economic security of the regions of Ukraine]*. *Ekonomika i rehion*, vol. 4 (53), pp. 96–102.
9. Stupchuk S. M., Labunets V. O. (2018) *Riven konkurentospromozhnosti Prychornomorskoho rehionu Ukrainy v umovakh hlobalizatsii ta yevroin-*

tehratsii svitovykh protsesiv [The level of competitiveness of the Black Sea region of Ukraine in the conditions of globalization and European integration of world processes]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 28 (2), pp. 54. Available at: http://bses.in.ua/journals/2018/28_2_2018/13.pdf (accessed 07.07.2022).

10. Ofitsiyni sait Holovnoho upravlinnia statystyky v Mykolaivskii oblasti [Official website of the Main Department of Statistics in the Mykolaiv region] Available at: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/> (accessed 01.07.2022).

11. Ofitsiyni sait Holovnoho upravlinnia statystyky v Odeskii oblasti [Official website of the Main Department of Statistics in the Odesa region] Available at: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/> (accessed: 01.07.2022).

12. Ofitsiyni sait Holovnoho upravlinnia statystyky v Khersonskii oblasti [Official website of the Main Department of Statistics in the Kherson region] Available at: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/> (accessed: 01.07.2022).

13. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 01.07.2022)

14. Nazarova, L. V., Ogienko A. V. (2019) Perspektyvy Prychornomorskoho rehionu na svitovykh tovarnykh rynkakh [Prospects of the Black Sea region on world commodity market]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 25 (2), p. 14.